

Karel Žák, Martin Majer, Václav Cílek: Český kras. Klíč k české krajině. Skály, voda a čas

Českým krasem se zabývá bohatá literatura jak z různých přírodovědných, převážně geologických oborů, tak z archeologie a historie, nehledě k ochraně přírody, která zde řeší složité střety podmíněné těžbou vápenců i přímým sousedstvím hlavního města. Většina těchto spisů se však zaměřuje na jednotlivé dílčí obory, zatímco souborně se Českému krasu věnuje v podstatě jediná větší obrazová publikace s fotografiemi Karla Kuklíka (Chráněná krajinná oblast Český kras, ČTK – Pressfoto, Praha 1988) se záměrně omezeným průvodním textem – „s minimem odborného výkladu“, jak čteme v předmluvě. Jde jistě o záslužné dílo, nicméně je to právě Český kras, který mezi našimi chráněnými oblastmi zasluhuje odborný výklad na prvním místě. Tento požadavek splňuje nově vyšlé dílo. V tomto směru představuje opravdový přelom v pojetí obdobných publikací.

Autoři textu si vytkli náročný úkol podat o Českém krasu co nejuplněnější údaje

odborného rázu takovým způsobem, aby z nich mohli těžit nejen odborníci, ale i co nejširší okruh zájemců. A to se jim v plné míře podařilo, jak nasvědčují nekonvenční názvy 38 kapitol, které již samy vystihují pestrost a nebývale široký záběr obsahu. Jejich rozmarné titulky, třeba Na březích křídového moře, Když nastaly deště nebo Pod taktovkou velikého plánovače, mohou leckoho uvést do rozpaků, co vlastně mají s Českým krasem společného, ale výstižný a čtivý text obratem prozradí, že v době křídového útvaru moře skutečně zaplavilo celý Český kras, který pohřbilo pod svými nánosy – pískovci a opukami, z jejichž objetí se kras opět vynořil na světlo Boží díky miliony let trvající erozi. Podobně před zhruba 8 tisíci lety skutečně vydatně přšelo, což promočilo i skalní masivy a vedlo k usazení bělavých vápenných sraženin – pěnítců ve vchodech jeskyní a v převisích. A konečně velkorysý plánovači v druhé polovině 20. stol. vybudovali nejen

obří velkolomy, jako Čertovy schody, ale změnili i obhospodařování celé krajiny, která začala zarůstat a měnit svůj ráz.

Jako nejvýznamnější přínos po přírodovědné stránce je třeba uvést údaje v jednotlivých kapitolách dokládající, že opravdu jde o oblast, která si plně zaslouží název kras, i když zvláštního a o to cennějšího druhu. Není tomu tak dávno, kdy řada skeptiků pochybovala o jeho oprávnění.

Autoři se však zdaleka neomezili jen na přírodu, seznamují nás i s lidskými zásahy od pravěku přes počátky české státnosti (kníže Bořivoj na Tetině, smrt sv. Ludmily) až po dopady průmyslu, turistiky a trampingu. Po přečtení této historie se ukáže, že Český kras přes všechny často hrubé zásahy do své přírody i krajinné scenerie zůstal zachován nejen jako jedno z našich přírodně nejbohatších území, které se nadto vyznačuje zvláštní svebytností, již se liší od ostatních středoevropských krasových oblastí, ale i jako krajina, kde příroda dodnes každému nabízí svou krásu a bohatství.

Autorům, jejichž život byl od raného mládí spjat s touto krajinou a kteří jí takto vyjádřili svůj obdiv a dík, můžeme jen ze srdce poblahopřát a poděkovat, že se s námi o tyto hodnoty podělili.

Nakladatelství Academia, Praha 2014, 273 str. Doporučená cena 595 Kč

Miloš Anděra, Jaroslav Červený: Atlas šumavských savců

Snad jen souhrou okolností se objevuje na našem knižním trhu další příručka týkající se přírody Šumavy právě v době, kdy se v médiích tak často přetřásají úvahy o národním parku Šumava, v souvislosti s připravovanou novelou zákona o ochraně přírody v České republice. Jde o další díl oblíbených malých atlasů o přírodě Šumavy, který se tentokrát věnuje nevelké, ale významné skupině savců. Je pokračováním záměru českobudějovického nakladatelství Karmášek – navazuje na trojici podobných publikací o květeně, motýlech a ptácích Šumavy. Savci sice zdaleka nejsou pro běžné návštěvníky parku tak nápadnou skupinou jako ptáci nebo rostliny, a také ne tak početnou, nicméně patří k důležitým obyvatelům regionu a stojí za pozornost i obdivovatelů tohoto přírodovědecky významného území. Ostatně právě poznatky z výzkumu savců, zejména těch drobných – hlodavců, rejsků a netopýrů – v šumavské oblasti podstatně přispěly k dokonalému poznání způsobu života a rozšíření této skupiny na území naší republiky a střední Evropy vůbec. Navíc Šumava patří k posledním souvisle zalesněným regionům střední Evropy představuje jednu z mála oblastí, kde dosud přežívají mnozí velcí savci, šelmy a kopytníci, původně široce rozšíření a v současnosti na většině území vyhubení. Existuje

tedy dost důvodů k tomu, aby se místní lidé i běžní návštěvníci Pošumaví blíže seznámili s historií těch jeho obyvatel, s nimiž se velmi pravděpodobně nesetkají.

Těžiště recenzované publikace tvoří podrobný přehled o všech 67 druzích, které se v oblasti vyskytují (str. 19–157). Poměrně detailní informace jsou přehledně sestaveny na dvojstranách doplněných vždy nejen mapou rozšíření, ale především názornými fotografiemi druhu v přírodním prostředí a často ukázkami typických stanišť nebo i jiných znaků. Takové vybavení obvykle v podobných příručkách chybí. Do těchto dvojstran se kupodivu povedlo shrnout vše potřebné, tedy popis druhu, jeho celkové rozšíření, výskyt na Šumavě, popis stanoviště a způsobu života, zejména jeho potravy, údaje o rozmnožování, návod k pozorování v přírodě i čtvercovou mapu rozšíření druhu v regionu. Protože seznam šumavských savců čítá tři čtvrtiny ze všech žijících na našem území, má čtenář zároveň k dispozici přístupnou a dobře vybavenou pomůcku k poznání skoro celé naší savčí fauny.

Navíc v obecných kapitolách najdeme informace o přírodních poměrech Šumavy a je vzpomenuť i zajímavá historie výzkumu savců na Šumavě a další údaje, které bychom jen těžko v tak ucelené podobě někde hledali.

Je pochopitelné, že čtenáře zaujmou především pasáže o velkých šumavských savcích, kteří jinde u nás už nežijí nebo jsou vzácní, ale na Šumavě se s nimi může potkat. Jde o kopytníky (jelena, srnce) či šelmy – lišku, vydru, případně kuny nebo vzácného rysa. S tím atlas počítá, a proto v samostatných kapitolách informuje o výsledcích telemetrického sledování několika větších druhů zvěře (rys, liška, jelen, srnec, prase divoké). To jsou nesmírně zajímavé údaje, které musí ocenit jak běžný turista, tak poučenější zájemce o přírodu, a zvláště o myslivost. Ostatně myslivci tu najdou i zdařilý přehled šumavské myslivecké historie.

Potřebné informace ucelují poznatky o okrajově se vyskytujících a vymizelých savcích (medvěd, kočka divoká, vlk, ale např. také sysel, norek evropský). Co však turista nejvíce ocení, je kapitola Život v ohradách, kde najde poučení i fotografie na Šumavě tradičně chovaného skotu, ovcí a koní, včetně textu o ukázkových chovech pratura, zubra, bizona nebo skotského náhorního skotu. I taková exotická zvířata dnes můžeme spatřit mimo jiné v ohradách kolem Horské Kvildy a většinou návštěvník neví, odkud a proč se na Šumavě vzala.

To vše, včetně přehledu použité literatury a obsáhlého německého resumé obsahuje tato útlá, ale dobře vybavená knížka téměř kapesního formátu, kterou snadno unesete i při potulkách přírodou. Asi tak by měly vypadat další specializované příručky, které se v budoucnu v produkci o našich národních parcích objeví.

Nakladatelství Karmášek, České Budějovice 2014, 216 str. Doporučená cena 350 Kč